

BARBARA SURMA: „MÝM CÍLEM JE PODPOŘIT PŮSOBENÍ RODIČŮ, NE JE NAHRADIT“

Mohla byste prosím nejprve krátce představit zakladatelky Katecheze dobrého pastýře, tak jak jste je poznala osobně? Co je motivovalo k takovéto službě?

Zakladatelkami Katecheze dobrého pastýře jsou Sofia Cavalletti (1917–2011) a Gianna Gobbi (1919–2002). Bylo by však dobré se na tomto místě zmínit také o Adele Costa Gnocchi, která iniciovala práci těchto dvou žen ve své „Scuolettě“. Byla ředitelkou jediného montessoriánského zařízení v Římě, které během druhé světové války nebylo uzavřeno. Její touhou bylo, umožnit dětem setkání s Bohem. Často opakovala, že „Bůh a děti si rozumí“. To se stalo hlavní myšlenkou, která jí v roce 1954 nasměrovala k Sofii Cavalletti, žijící ve vedlejší domě.

Kým byla Sofia Cavalletti? Pocházela z aristokratické rodiny, v roce 1949 ukončila studia na Univerzitě La Sapienza v Římě, studovala hebrejský jazyk a příbuzné semitské jazyky pod vedením profesora Egeniusze Zolliho, vrchního rabína římské synagogy, který byl roku 1945 pokřtěn v katolické církvi. V roce 1952 získala specializaci v oboru filologie, kultura a historie starověkých semitských národů na ústavu Orientale della Sapienza. Zpočátku působila jako asistentka na katedře hebrejštiny a příbuzných semitských jazyků. Účastnila se druhého vatikánského koncilu. Přeložila knihu proroka Izaiáše a Přísloví, v roce 1968 spolupracovala na překladu Bible, přeložila a publikovala komentář ke knihám Rút a Ester a ve vydání z roku 1976 byl rovněž zařazen její překlad a komentář ke knize Leviticus.

V roce 1954 začalo její dobrodružství s Katechezí dobrého pastýře, které zasvětila celý svůj život.

Byla mimořádně moudrou, inteligentní ženou, jejíž biblické a liturgické znalosti budily nadšení mezi studenty, podněcovaly zvědavost a motivovaly k prohloubení jejich náboženských vědomostí. Musím říct, že dva roky přednášek u Sofie Cavalletti mi daly více než pět let katechetických studií v Polsku, nemluvě o katechezi, kterou jsem začala jako tříleté dítě ve farnosti, pokračujíc ve škole až do maturity, a o aktivní účasti v různých hnutích katolické církve a exerciciích. Fenomén Sofie Cavalletti spočíval v tom, že nám, dětem i dospělým, umožňovala samostatně objevovat pravdu o Bohu, probouzela v nás údiv nad Jeho dílem. V jejím postoji ve vztahu k pravdám, které odkrývala meditujíc biblické texty v různých jazycích i liturgii, stejně jako ve vztahu k ostatním lidem byla mimořádná pokora a úcta. Byla to pozoruhodná osoba.

Katecheze dobrého pastýře vděčí za svůj charakter také Gianně Gobbi, o čemž mnohokrát ve svých pamětech píše Sofia Cavalletti. Na rozdíl od Sofie Cavalletti vyšla Gianna Gobbi z dělnicko-měšťanské rodiny. Velmi brzy musela začít pracovat, aby pomohla rodině. Byla učitelkou montessoriánské školy a tato zkušenost se stala druhým pilířem nového stylu náboženské výchovy. V roce 1939 po absolvování kurzu pro montessoriánské učitele vedla skupinu dětí mladších tří let ve „Scuolettě“ Adely Costa Gnocchi. Byla to průkopnice práce s nejmladšími dětmi. Po válce se k práci s dětmi nechtěla vrátit, ale Adela Costa Gnocchi jí

požádala, aby pomohla Sofii Cavalletti rozvinout nové dílo, k němuž byla potřebná její metodická podpora. Obě vzpomínají, že si myslely, že jim práce bude trvat asi tři měsíce a pak se vrátí ke svým každodenním povinnostem, ale jak se ukázalo, velmi se mílily. Gianna byla velmi veselá a společenská osoba. Učila nás rozumět dětem. Dávala nám instrukce, jak s dětmi mluvit, jak je pozorovat.

Jejich příběh je nyní příběhem tisíce lidí na celém světě, různých kultur, jazyků a původu. A to je skvělé. Na pohřbu Gianny Gobbi jedna z matek při rozloučení použila slova: „Gianna přiblížila děti k Bibli a Sofia přiblížila Bibli dětem.“ Myslím si, že je to dobré shrnutí toho, kým byly obě dvě zakladatelky a jaká byla jejich role v tomto díle.

A co je motivovalo k práci? Nevím, ale soudíc podle své vlastní zkušenosti mohu říct, že povolání.

Co je specifické pro Katechezi dobrého pastýře?

Sofia Cavalletti nazvala Katechezi dobrého pastýře „Abc (abecedou) křesťanství“. Charakteristickým rysem této katecheze je odklon od tradičního učení dětí, které spočívá v předávání definic (otázka a odpověď), k výuce metodou „znamení“. Čím se tyto metody liší a jaké jsou výhody metody znamení? Metoda znamení je především typicky biblická vyučovací metoda. Bůh, kterého není možné vidět, se ukazuje lidem skrze znamení –

foto: Barbara Surma

foto: Barbara Surma

události, lidi. Ježíš promlouvá k lidem, hlásaje svou nauku pouze ve formě znamení – používá metodu podobenství. Tímto způsobem Bůh dovoluje člověku, aby samostatně odkrýval pravdu o NĚm, každý podle svých schopností. Setkává se s ním prostřednictvím smyslových zkušeností skrze hmatatelná znamení (např. chléb a víno – setkání s Ježíšem, voda – očištění při křtu). Metoda založená na definicích olivní pouze intelekt, schopnost zapamatování, a ne prožívání.

Dítě se učí jinak než dospělý, musí mít možnost bezprostřední zkušenosti a vlastní aktivity. Metoda znamení, opřená o liturgii a Bibli, tuto možnost nabízí. Postupné uvádění dítěte do liturgie obohacuje jeho znalosti. Skrze bezprostřední a hmatatelné poznávání předmětů, barev a liturgických gest učíme dítě jazyk, který pak může použít v modlitbě. Při přemýšlení nad vybranými podobenstvími získává dítě schopnost číst znamení-slova. Je důležité dovolit dítěti, aby je samo objevovalo. Jinak si zapamatuje znalosti podané v podobě pouček a jinak ty, které získá samo.

Komu byste doporučila vyzkoušet tuto metodu uvádění dětí do víry v Boha a proč?

Odpověď na tuto otázku je skryta v názvu Katecheze dobrého pastýře. Je to katecheze, a ne výuka náboženství. Takže lidé, kteří chtějí dětem pomoci v setkání s živým a milujícím Bohem, mohou v KDP nalézt návod jak na to. Katecheze je zaměřena na děti ve věku od 3 do 12 let. Víím také, že je praktikována s mladými lidmi, kteří se připravují na biřmování. Při vedení kurzů pro katechety a rodiče jsem si všimla, že je vhodná i pro práci s dospělými. Katechezi lze praktikovat doma s vlastními dětmi, ve farnosti; v případě, že je to možné, také v církevních školkách a školách. Problémem může zpočátku být pořízení potřebných materiálů pro vlastní práci dítěte.

Jak vypadá program Katecheze dobrého pastýře pro různé věkové skupiny?

KDP byla vyvinuta pro děti ve věkově smíšených skupinách. První úroveň zahrnuje děti ve věku 3–6 let, druhá pro děti 6–9 let, třetí pro děti ve věku 9 až 12 let. Obsah programu KDP vyplývá

z přímé zkušenosti s dětmi a reaguje na jejich duchovní potřeby a vývojové možnosti. Katecheze má christocentricko-trinitární charakter. Na první úrovni jsou děti prostřednictvím liturgické katecheze vedeny k vědomé účasti na slavení mše svaté. V souladu s liturgickým rokem poznávají Ježíšův život a dílo (text vyprávějící o životě Ježíše – Vánoce, poslední večeře, smrt a vzkříšení, Ježíšovo učení v podobenstvích o Božím království). Navazují osobní vztah s Ježíšem skrze podobenství o dobrém pastýři a objevují význam liturgických gest a znamení používaných při svátosti křtu.

Na druhém stupni jsou tato témata rozšiřována a opakována. Děti jsou na této úrovni připravovány k prvnímu svatému přijímání. Proto je Ježíšovo učení obohaceno o další, tzv. morální podobenství. Děti se v šesti letech začínají orientovat v prostoru a čase, a mohou tak být uváděny do dějin Božího království.

Na třetí úrovni jsou tato témata rozšířena o dějiny spásy zaznamenané na stránkách Starého zákona. Je to moment (ve věku kolem 9 let), kdy se dítě posouvá od konkrétního myšlení k abstraktnímu. Teologie skrytá v těchto textech vyžaduje vyšší úroveň myšlení, aby se příběh vyprávěný pomocí obrazů nestal pro dítě „pohádkou“, ve které had mluví lidským hlasem.

Je možné tímto způsobem začít pracovat s dětmi z nejstarší věkové skupiny, které neprošli dřívějšími etapami?

Myslím si, že je to možné, ale katecheta by měl být dobře obeznámen se skupinou a upravovat lekce tak, aby děti nevedl ke hře, ale k práci. Vše by mělo být přizpůsobeno znalostem, zkušenostem, vývojovým možnostem a především duchovním potřebám starších dětí. V Římě jedna známá řeholní sestra připravovala ke křtu dospělé osoby z Jižní Ameriky a používala vlastní KDP. Takže nejsou žádné překážky začít později. Samozřejmě, nejlepší je začít s dětmi ve věku tří let, protože to je věk, kdy se navazuje osobní vztah s Bohem. Ale Bůh má své způsoby, jak oslovit starší lidi, a my bychom měli udělat vše, abychom mu v tom pomohli.

Pracujete s dětmi v mateřské škole. Jak se vám pracuje s rodiči těchto dětí?

To záleží na rodičích a místech, kde pracuji. Vedu dodatkové aktivity v mateřské škole Montessori a při bazilice otců jezuitů v Krakově. Jestliže se rodiče zajímají o duchovní život svých dětí, tak přicházejí na kurzy, někdy pozorují mou práci, připravují sami materiály a pracují s dětmi doma, což umožní, aby se náboženského života účastnila celá rodina. Chtěla bych zdůraznit, že mým cílem je podpořit působení rodičů, ne je nahradit. V mateřské škole mám však také děti z ateistických rodin. Spolupráce pak spočívá v tom, že rodiče zapíší své dítě na katechezi. Akceptují fakt, že dítě má potřebu dozvědět se o Bohu, a nepopírají to, co dělám na katechezi. Práce s těmito dětmi není jednoduchá, protože jim chybí zkušenosti z náboženského života.

Příklad: sr. Doubravka Mazancová, KMBM